

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

4 Vtrum tertium præceptum de sanctificatione Sabbathi sit recte positum
an non.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

leuitate materiae, vt si obolum fueris, sit veniale. Attamen falsum iurare, etiam in re minima, ut si peieres te non tangere calamum quem manu tenes & pro quacunque necessitate id facias, vix pro salute totius mundi, peccatum nihilominus mortale est: nam tum falsum est, te non tangere calamum, quam si iurasses rem aliam grauissimam falsam. Adducere autem Deum in testem falsi, mortalis irreuerentia est. Iuramenti autem promissorii grauitatem iam nuper diximus ex obiecto esse perpendendam. Iuramentum autem temerarium, id est, quod nullam habeat aliam uanitatem, quam quod citra necessitatem & circumspectionem fit, non est genere suo mortale, sed tantum ueniale. ut si dum in conspectu omnium pluit cum iuramento id affermes: aut cum res est leuissima, quam credere, aut non credere nihil refert: aut de qua alius citra iuramentum tibi adhiberet fidem. In iuramentorum autem frequentia praesentissimum inest periculum peierandi. Ob idque omni cura & vigilantia cauenda est immanis haec bestia. At uero per falsos iurare Deos, quantumcunque ueritas, & humana iustitia inest peccatum est idolatriae. Vti autem infidelium iuramentum, ut ait Publi. August. in casu necessitatis licitum est.

August. in casu necessitatis licitum est.

Ad primum igitur argumentum respondetur, expositiones illas interlineales non esse literales, sed mysticas. Vnde in odium Arrianorum expositum est, nomen Dei in uanum usurpari, cum uerbum incarnatum quod per substantiam est nomen Dei assertum esse creatura. Altera uero expositio Deuteronom. 5. ad infideles refertur, quorum impietas illa retunditur quod per saxa & ligna iurant, ac si sint Dij.

Ad secundum iam responsum est, nomen Dei non tunc solum pro nihilo usurpari, quando temerarie citra iudicium, & prudentiam iuratur, uerum & tunc peius, dum false aut iniuste deieratur.

Ad tertium. quod sicut ei qui scientia aliqua primum eruditur, communia triuiahaque documenta primum exhibentur, sic & ordo requirebat, ut communia statim & quae in usu frequentiora sunt prohiberentur, per quae homines se se intelligerent grauioribus interdictis. Imò uero arbjtror Deum idcirco exhorrendas blasphemiarum form's non expressisse, quod

illas tacendo apertius expressit eò usque esse abominabiles. vt neque in lege essent nominandae. Etenim qui Deum uerum non cognoscit, nihil mirum si ad falsos perueratur, quod tamen qui uerum adoratur, blasphemijs illum dehonefct, citrà ullam legis positionem patet, quam sit nefandum. Quin adde & hoc in uerbis huius praecipi meditandum, quod exaggerandum maiestatem diuini nominis non solum prohibetur ut per ipsum non peieretur, uerum ne uanè ore assumatur. Quare non solum sub forma iurandi, uerum neq; intriuialibus colloquijs obloquendum de Deo est uanè, eiusue nomen sine causa depromendum. Et quamuis multa sint diuina nomina: tamen quia omnia sunt eiusdem uirtutis, singulari numero dictum est, Non assumes nomen Dei tui in uanum. Tamen si Hebraei alium sensum ex hoc praecipto eruant, nempe quod illud nomen longè celeberrimum, Adonia, adorandum esset, non tamen proferendum. Quae de causa illud nuncupabant Graece τετραπύριμα ταν. id est nomen quatuor literum.

ARTICVLVS IIII.

Verum tertium praecceptum de sanctificatione Sabbathi sit rectè positum.

Consequenter de tertio praecipto, quod est uicimum primae tabulae, pari modo quaeritur, an sit congruenter positum? Et arguitur à parte negatiua: Aut intelligitur secundum spirituale sensum, aut secundum literalem. Secundum spirituale non est speciale sed generalis omnium ratio. Ait enim Ambrosius Lucae 13. de Archisynagogo qui indignabatur Christum curare Sabbatho; Lex in Sabbatho non prohibet hominem curare. sed seruilia opera, id est peccatis grauari; quod omni praecipto prohibetur. Secundum autem literale sensum est ceremoniale. Legitur n. Exodo. 31. Videre ut Sabbathum meum custodiat: quia signum est inter me & uos, in generationibus uestris: hoc est rememoratum conditi à me mundi. Praecipta autem Decalogi non sunt generalia aut ceremonialia, sed specialia, & moralia, ergo hoc praeciptum minimè Decalogo congruit.

Secua-

Secundo. Precepta Decalogi omnia tanquam iuris natura lege etiam Evangelica observantur: Evangelici autem neq. Sabbathum servamus, neq. vero Dominicum dei Iudaico more quippe qui & cibos paramus, & alia huiusmodi exercemus, que illis non licebant, ergo non proprie preceptum hoc ad Decalogum pertinet. Tertio. Cuiuscunq. precepti Decalogi transgressio est genere suo mortale piaculum in veteri autem lege licebat citra Dei offensam Sabbathum violare, circuncidebantur enim die octava, etiam si incidisset Sabbathum. Et Helias dum iter quadraginta dierum per fecit, non cessavit Sabbathis. aliaq. id genus fiebant licite, ergo non est preceptum Decalogi. Contra vero stat scripturae sacre testimonium.

Adq. tribus conclusionibus respondetur. Prima est. Preceptum sanctificationis Sabbathi congruenter tertio loco positum est, idq. affirmativum est. Probatur. In institutione religionis, ut dictum est, prius debuerunt negativis preceptis impedimenta veteri religionis radicibus conuelli quæ quidem impedimenta sunt, idolatria atq. irreuerentia, illis autem conuulsis consequens erat, ut preceptum religiosi famulatus adhiberetur, hoc autem est preceptum sanctificandi Sabbathi: ergo congruenter loco collocatum est. Secunda conclusio.

Eodem tertio mandato præcipitur exterior Dei cultus, puta corporalis requies ad famulandum Deo. Probatur. Diuinus cultus, tam interior est, ut meditatio & mentalis oratio, quam etiam exteriori, ut sacrificiorum oblatio, interior autem sub exteriorum rerum similitudinib. nobis qui sensibiles sumus proponitur, ut per ceremoniam thurificandi instruemur quemadmodum orantis mens sit in Deum eleuanda. secundum illud Psal. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, ergo & exterior cultus decuit pari modo per aliquod signum nobis significari. Tertia conclusio: Preceptum idem tertium appositissime propositum nobis est sub signo creationis mundi commemoratiuo, ut. I. quemadmodum tunc die septima requieuit Dominus ab opere quod pertrauerat, sic nos septima quaq. die ab operibus seruilibus cessantes, tempus feriemus quod recolendis diuinis beneficiis sit dedicatum. Probatur. Nam cum bonorum omnium

fundamentum sit esse, sit vt beneficiorum primum, vnde reliqua omnia nobis prouenere fuerit nostri plasmati, mundique fabricatio, nostri gratia conditi. Quapropter eiusdem memoria beneficij viam nobis pandit ad reliqua commemoranda. Vnde Exod. 16. præmisso præcepto de sanctificatione Sabbathi, pro causa subditur, quia sex diebus fecit Deus cælum & terram, & septima die requieuit. Veruntamen haud defunt circa harum singulas conclusiones dubitandi argumenta. Etenim contra primam, quatenus asserit preceptum hoc esse affirmativum, offeritur forma ipsa precepti, quæ videtur non affirmatiua, sed negatiua, sicuti duorum præcedentium. Iubemur nanq. per illud in sensu literali nihil aliud quam cessare ab opere seruili, cessare autem est abstinere ab opere, i. non operari, sicuti ieiunare, est abstinere a cibo, quod est non comedere. Sed ad hoc respondetur preceptum esse affirmativum. I. diem sanctificare id est sancto famulatu dedicare. Vnde Exod. 20. affirmatiue ponitur, Memento vt diem Sabbathi sanctifices. Sed forma sanctificandi subditur. Non facies omne opus in eo scilicet seruire, vt diuinis vacere queas. Idque Ecclesie instituto confirmatur, quæ generalem illum sanctificandi modum ipse ciatim expressit iubens vt festis dieb. audiremus sacra difficiliore autem ambigendi occasione nobis offert secunda conclusio. Est enim prima omnium dubitatio, vtrum hoc preceptum exteriorem nobis tantum cultum iubeat, an vero simul internum opus? Est. n. Scotus qui lib. 3. dist. 37. sentire videtur hoc nos precepto iuberi dieb. festis bonum habere mentis actuum circa Deum, nempe eius dilectionem. Id quod explicatius asseruerat eod. lib. dist. 27. dicens, singulare tempus implendi præceptam dilectionis Dei contineri isto precepto, vt. scilicet tempore manere vnusquisq. debeat apud se, recolligendo se & ascendendo ad Deum suum. Vnde fit consequens vt teneatur tunc quisq. con erit, vt modum etiam charitatis seruet. Consequiturq. subinde secundum hanc opinionem, vt nomine seruilis operis a quo requiescendum est, non solum intelligantur mechanica opera, idq. genus alias quib. humo homini seruit, verum pessime peccata, quibus homo mancipium fit demonis. Nam qui facit peccatum ser-

conclio.

Rõ con tra pr mã con clusio e Solutio.

Prima dubitõ. cotus.

SOTO
de iure
legibus
3
DIF
13

ius est peccati. Opinio fuit Iſychij, quam
superiori articulo impugnabamus, quod
hoc præceptum solum faciat spiritum valentem
fensum de cessatione a peccatis. Iſi autem
est non illum tantum, tamen illum putant
esse præceptum. Itaque qui in die festo pec-
cat, præter culpam quam in alio pro festo
die contraheret, peccat rursus festum con-
tinuando. Quare duplici peccati macu-
la laesitur, ac perinde vnamque confiteri
tenetur, perinde ac ille qui in ecclesia homi-
cidium facit, atque ille qui mortalem vitiat.

Alexan.

Alex.

D. Tho.

Ambr.

August.

1. Ratio

2. Ratio

Sententia est Alexan. Alex. 3. parte, q.
42. membro 5. articulo 2. ubi expresse in so-
lutione ad quartum, ait fornicationem in
die festo duplicem habere malitiam. At
qui ab illo egregio doctore hanc opin. di-
scipuli eius docti sunt. Imo eadem appa-
ret sententia D. Tho. in hoc articulo, in ter-
soluendum tertium argumentum, ubi di-
stinguit triplex seruilis opus, scilicet quo homo
seruit peccato, & quo secundum corpus seruit
homini, & quo seruit Deo. Et subdit, quod
opera seruilia primo & secundo modo con-
trariantur obseruantia Sabbathi, inquan-
tum impediunt applicationem hominis ad
diuina. Et subinfert, quod quia magis ho-
mo impeditur a rebus diuinis per opus pec-
cati, quam per opus corporale aliud licitum,
magis contra hoc præceptum agit, qui pec-
cat in die festo quam qui aliud corporale
opus licitum facit. Cui præterea sua patro-
cinari aperte videtur Ambr. loco citato
in 1. arg. super Luc. & Aug. in lib. de decem
chordis, ubi ait, Melius faceret Iudæus
in agro suo aliquid utile, quam si in thea-
tro leditiosus existeret, & melius feminae
eorum dei Sabbathi lanam facerent, quam
quod tota die in neomenijs suis impudice
saltarent. Et quod rem uehementius urget
subdit, Tibi autem, i. Christiano, dicitur ut
obserues spiritualiter Sabbathum in spe fu-
ture quietis, quam tibi promittit Dominus,
spes autem hæc non fit nisi per internam
dilectionem. Et certe ratio eidem opinio-
ni non tenuiter apparet fauere. Primum,
quod cum sit affirmatiuum, ut dictum est,
ad famulatum pertinens, famulatus autem
Deo gratior sit ille, qui intus in mente
exhibetur, ad hunc potissimum non obli-
gare videtur. Adde quod cum iure diui-
no aliquam sanctificationem, ut nomen
sonat iubeat, necesse est illum etiam se-
clusa Ecclesie sanctione designare, qua

tamen alia designari com modius nequit,
quam diuina dilectio, perquam iustus san-
ctificatur. His verum tamen nihil obstantibus
responsio dubitationis huius legitima est,
vix istius præcepti non ad internam
dilectionem aut contritionem, sed ad
exteriorem cultum extendi, vt conclusio-
ne 2. quæ San. Thom. astruximus. Pro-
batur: Reliqua cuncta Decalogi præcep-
ta, præter octauum & nonum in quibus
concupiscentia nomen expressum est,
externa tantum opera iubent & prohibent,
ergo & hoc pariter. Nulla enim est ratio
cur istud a generali regula excipias, quan-
doquidem hic nulla fit mentio interni mo-
tus. Secundo id aperte monstrat ecclesia-
sticum institutum, quo cultus hoc præcep-
to iustus per hoc determinatur, quod
est missas audire, vt patet de conse. dist. 1.
can. Missas. Quæ quidem præceptio tra-
ditione vsq. & Canone Apostolorum ori-
ginem duxit, vt ibidem patet. can. Om-
nes fideles. Cum ergo ecclesia cultum hoc
præcepto inclusum perinde suo statuto ex-
primeret, atque diuini præcepti confessio-
nis tempus vt lemel in anno fieret deter-
minabat, & hæc sui præceptio ad cultum
nos tantum externum auctet, palam est ius-
te diuino non esse illic alium contentum,
quoniam alias nisi illum explicaret, non fuis-
set fida diuini iuris interpret. Dixerim: Ad
cultum tantum externum, vt illum tamen
interiorem actum non excludam, a quo ex-
terior proficitur scilicet velle audire Mis-
sam cum decenti reuerentia & attentione,
vt sit actus humanus non tamen nos cogit
ad aliam seu dilectionem, seu contritionem.
Et confirmatur hæc ratio, quia vt receptis-
simus Ecclesie usus habet, præter cessatio-
nem ab opere seruilis, nullus cultus est
in præcepto diebus festis præter illum quæ
Ecclesia exprimit, temerarium ergo est
ligamen aliud super addere. Tertio argui-
tur: Præceptum dilectionis Dei, vt su-
pra dictum est, non est in Decalogo in-
clusum, sed extra in fronte præfixum tan-
quam omnium finis: ergo præcepta Deca-
logi distincta sunt prius a præcepto
dilectionis. Quarto arguitur: Finis præ-
cepti, vt supra monstratum, est non dan-
dit sub præcepto, quia præcepta non dan-
tur nisi de medijs, sicuti præceptum, ieiunij
non obligat ad carnis macerationem,
sed ad abstinentiæ modum ab Ecclesia
præscri-

Solutio
priori
dubio.

Probi-
allena
pugna

Alter
rõ cui
de arte
tione

Arg.

Arg.

Consi-
mari

Co-
m. Eu-

Arg.)

Arg.)

prescriptum, licet maceratio illa sit finis. Cum ergo finis preceptorum Decalogi sit divina dilectio, hinc, illa sub nullo illorum comprehendatur. Et quoniam eadem confirmatur conclusio, quia eiusmodi precepta non obligant ad charitatis modum, sed possunt quantum ad substantiam operis extra charitatem impleri, ita ut euitetur peccatum. Absque ulla ergo ratione, imo contra rationem singulare hoc adscribitur huic precepto, quod obseruari non possit sine modo charitatis, & tamen contraria opinio id contendit, asseruens quod in die festo tenetur se homo ad gratiam disponere. Sexto arguitur quod hoc preceptum non obliget ad contritionem. Est enim citra controuersiam religionis mandatum, contritio autem non est actus religionis, sed penitentiae, quae singularis est virtus, iustitiae annexa. Praeterea, septimo occurrit sane in hi ingentissimum argumentum contra hanc opinionem, quod si hoc nos preceptum ad contritionem obligaret atque ad veram dilectionem Dei impendio quam periculosum esset quoties Ecclesia multiplicaret festa, esset enim hoc Christianorum animos irriteret & in arduissimas angustias conieceret, nempe quod iam crebro ad rem tam arduam teneremur. Deinde octavo arguitur, quod hoc preceptum non obliget ad non peccandum in die festo, obligatione alijs mandatis adiecta. Praecepta omnia moralia non in sensu spiritali & metapharico, sed secundum planam litteram intelligenda sunt, ut cunctis est confessissimum, quia stylus mores instituendi non debet esse translatus, sed planus, peccata vero non dicuntur seruilia opera in sensu literal, sed per metaphora. Cum ergo iubemur cessare ab opere seruili, non cohibemur nisi ab operibus quae communi vulgo seruilia nuncupantur, puta quibus homines hominibus seruiunt. Et hoc inde confirmatur, quod quantum ad ius diuinum attinet, eadem est substantia precepti huius nobis modo quae olim Hebraeis, illi autem ad nullum actum interiorum obligabantur, sed ad illos externos cultus ergo neque nos nisi ad nostros. Sed ais propterea quod dies festus tempus est sacrum, quocumque peccato contaminatur, sicuti & locus sacer. At contra hoc est manifestum argumentum, quod sacrilegium non committitur nisi vel in personam ratione voti, vel

monachus vel sacerdos fornicarius fuerit, vel ratione ecclesiastici statuti, ut si in loco sacro vel sanguis vel semen effundatur. De tempore autem nulla exstat lex. Accedit praeterea, quod neque locus facit quolibet peccato contaminatur, nisi duobus his modis nominatis. Nam etsi in ecclesia blasphemus vel peccator, non committit sacrilegium, cur ergo si id perpetres in die festo? Colligamus ergo peccatum in festo commissum non esse sacrilegium, atque adeo circumstantium festi non esse confessum necessarium, licet accidentarie aggrauer, & ideo confessum sit eam confiteri. Neque tale preceptum obligat ad alium actum interiorum, quam ad illum qui propter exteriorum est necessarius scilicet uere audire Missam ea attentione, ut sit actus humanus, Tamecum interius amor & diuinorum meditatio, finis huius precepti sit, ad hoc maxime sunt Christiani festis diebus animandi & alliciendi, & ut a peccatis cauant. Sunt hic autem qui clamatis (ut essent) gratia duos fines precepti huius agnoscant, nempe alterum immediatum, qui est audire Missam, ad quem tenentur, alterum vero mediatum, qui est mentis eleuatio per charitatem, ad quem minime obligamur. Ego vero licet disceptatio in nomine videatur uerari, illam priorem, non finem appellauerim, sed substantiam precepti. Habet enim duo membra, alterum negatiuum, quod est cessare a seruili opere, alterum vero affirmatiuum, quod est cultus ab ecclesia praefertus. Et hoc secundum est finis, non tam precepti, quam prioris eius membri. Igitur ad auctoritatem S. Th. respondetur, quod cum ait peccata aduersari obseruare Sabbathi, non intelligit quantum ad substantiam precepti, sed quantum ad eius finem, refertur enim preceptum hoc ad vacandum Deo, & diuinis, cui quidem fini pugnantius obstat peccatum quam opus seruile, ob idque peius est fornicari in die festo, quam cauare, non quod per fornicationem violetur festum, sed quod peius per se peccatum sit & intentioni Dei repugnantius. Et hoc ipsum est quod ait Aug. Quod autem ibidem subdit scilicet Christianis obseruandum esse Sabbathum spiritualiter, non dicit, quasi illa sit substantia precepti, ut qui sit non seruauerit, transgressor eius sit: sed quod ille sit modus, si seruandum est ad intentionem praecipientis, ut seruatur in

S. Tho.

SOTO
diure
legimus
DIE
13

spe

spe futura quietis, quam nobis promittit Dominus, & quod iste sit sensus, patet manifeste quoniam confert Christianum illic cum Iudæo, dicens, quod Iudæus seruabat illud in figura, nos autem seruare debemus in spiritu. Et tamen quantum ad substantiam præcepti, eodem modo tenebantur illi sicut nos. Fit ergo, ut ille sensus spiritualis, non sit de substantia præcepti. Ad verbum autem Ambrosij patebit suo loco responso, ubi & mens D. Thomæ apertior fiet. Ratio autem prior, quam contraria opinioni subiecit, id tantum euincit quod internus famulus per charitatem sit finis præcepti, inde tamen consequitur, ut eadem sub præcepto. Ad posteriorem autem negatur, talium sub hoc præcepto contineri cultum, quam quem ecclesia determinauit. Circa tertiam conclusionem id tantum animaduertendum est, quod hoc præceptum partim morale, partim vero ceremoniale. Tam enim supra dictum est morale præceptum elici, ut conclusionem de iure naturæ. Vnde cum eodem iure teneantur quicunque moralium Deum colere, consequens inde fit, ut tempus aliquod debeant de alijs negotijs succidere, eidemque muneri dedicare. Nam secundum sapientem cuiusque rei naturæ iure, suum debetur tempus, ut refectio, somno, & alijs officijs. Quin age, suauitatem perpende & lenitatem præceptorum Dei & si nulla nos lex colendi Deum requirem indixisset aliquorum dierum, ratio ipsa natura, quæ lucem, ad laborem retulit, & tenebras ad quietem, deposcebat, ut dies aliquot feratiemur, quibus labores interpellando recrearemus animos. Cui ergo dies illos negotio mancipare melius valuissemus, quam Deo nostro colendo? Et ideo super hoc nulla potest esse ecclesiæ dispensatio. Potest inquam ecclesia, quæ iure positiuo dies festos stabiluit omnes, ut supra diximus, vel tollere, vel mutare, saltem factum teneret, licet Spiritus sanctus id non permitteret, quia pernicies esset. Haud tamen ulla fieri unquam potest dispensatio, quin homo tempus aliquod seu dies, seu horas teneatur diuino cultui deputates impendere. Quod autem dies isti aut alij festi fiant, ceremoniale est: in quod subinde ecclesia ius habet. Ceremonia autem omnis figura est, aut commemoratiua, aut præfiguratiua, significabat ergo præ-

ceptum hoc in sensu literali creationis beneficium, tanquam illius memoria. In sensu autem allegorico præsignabat requiem Christi in sepulchro, quæ dies etiam fuit Sabbathi, quasi tunc ab opere redemptionis requieret. Sed & in sensu tropologico, qui ad mores per metaphoram pertinet, significat cessationem a peccatorum operibus. Quare secundum illum sensum non erat speciale præceptum, sed referebat generaliter rationem omnium, quibus ab hæc feruitute peccati arcemur. Ac denique in sensu anagogico significabat sempiternam requiem, quæ nos manet in celo. Constituitur ergo in Decalogo secundum literalem moralique sensum. Vnde ob tam multi iugæ Sabbathi significationem, cum alia complures essent in lege festorum solemnitates, de hæc sola in Decalogo mentio habitata est, quæ reliquæ comprehenduntur. Nam cæterarum singula ob particulare beneficium fuerunt instituta, illud autem creationis fuit universale. De festis autem illius legis, & quemadmodum illorum singulis singula nostra respondeant, videbimus questione proxima. Atqui per hæc ratio liquet, cui fuerit ecclesia catholica a seculo vsque Apostolorum in diem Dominicam mutatum. Nam ratio illa literalis commemorandi beneficium creationis, alius mutata est beneficium recreationis, quæ facta est à Christo per gratiam, hoc enim beneficium Dominica die resurgendo absoluit, quæ fuit in statu gratiæ lux prima, infinitum præstantior illa, de qua tunc dixit Deus; Fiat lux. Præterquam quod & dies illa prima creationis mundi, Dominica etiam fuit, quandoquidem septima fuit Sabbathum. Figura autem allegorica Christi quiescentis in sepulchro, præsentis veritate cessauit. Sensus autem anagogicus perpetuæ quietis celestis multo aptius congruit Dominicæ diei. Volubilitas enim huius mundi curriculo hebdomadæ significatur, immutabilis autem felicitatis æternitatis significantius exprimitur Dominica die.

Ad primum igitur argumentum quod auctoritate Ambrosij præcedebat, respondetur, patrem illum mysticorum sensum amatorem, intellectum eiusmodi Iudæis obicisse, propterea quod opera misericordie

Tertium
Decalogo
præceptum
partim
morale,
partim
ceremoniale.

R. S. S. S.
S. S. S.
S. S. S.
S. S. S.

Alia
ratio.

Ad
mutum

esse in Sabbatho fieri non ferebant, & ideo cum dixit illo præcepto peccatorum opera prohiberi non id intellexit in sensu literali, in quo sita est specialis præcepti substantia, sed in sensu tropologico, qui generalis est, omnium præcepto tum virtus. Ad secundum respondetur, quod Sabbathi observatio apud Iudæos erat figuralis, & ideo strictiores religione illud servabat, ad eò vt neque cibos igne possent parare, vt patet Exod. 16 & 35. nempe, vt illam cessatione Deia mundi fabrica ad vinum exprimerent. Nam figura, cum sit rei signum, debet veritatem vsque ad minima fidelissime referre. Nos autem non ob illum figuralem ritum sed institutionem Ecclesie tum dies Dominicis tum festos alios feriamus. Quapropter congruentius naturali iuri ciuismo di festa colimus, nempe, vt & victui necessaria naturali more paremus. Et nobiscum super rel quis que ne effriti natura seruiunt, facilius dispensetur. In tertio igitur argumento vassilimus aperitur campuseo rum, que nobis diebus festis, tum licite permituntur, tum dispensatione indulgentur. Sunt enim vsque adeo multa, vt uix queant sub numero comprehendij, ideoque tantummodo eorum capita teneri memoria possunt. Et primum cum in hoc præcepto ali quid sit negatiuum, vt dictum est, id est cessare a seruil opere, atque alterum affirmatiuum, quod est sacrum audire circa vt un que perpendenda illa sunt, quibus citra iniuriam violatur præceptum. Vnde primum omnium supponenda est illa supra tacta di strictio S. Th. quod operum seruilium alia sunt peccata, quibus demoni seruiunt. Et hæc sunt per omnia mandata verita, signifi cata vero hoc singulari in sensu morali metaphorico. Alia vero sunt, quibus secundum corpus homo homini seruit, vt mecha nica. Et hæc sunt isto præcepto ad literam interdita. Sed alia præterea sunt quib. ser uimus Deo, nempe que ad eius cultum at tinent. Et hæc adeo nõ respiciunt isto præ cepto, vt sint ad eius finem impendio con ducenda. In hoc enim ab alijs seruilibus ab stinemus, ut inseruamus Deo. Sex ergo ca pia sunt per que illa iudicare possumus que Sabbathi licet. Primum est hoc quod modo diximus scilicet si sit ad Dei cultum per inens. Inter hæc autem sunt gradus. Primum obtinent spiritalia, que ab spiri tu in creatio supernaturaliter nobis donan-

tur, ut est sacramentorum administratio, quibus gratia confertur in qua uita spiri tualis consistit. Quapropter & antiqui cir cuncisionem in ministrabant, in Sabbatho, si octaua tunc incidisset dies. Vnde Christus Io. 7. Circuncisionem homo accipit in Sab batho, ut non soluantur lex Moyli. Et nos quoque omnia administramus sacra men ta. Atq. illa insuper que ad altaris ministr iam attinent, exerceamus scilicet prædica mus, oramus, & ea legimus que ad medita tionem & animi refectionem cõferunt. In secundo gradu sunt illa corporalia in quibus cultus etiam per se consistit ut erat an tiquis arcam testamenti deferre, & nobis baiulare sanctorum statuas, crucem & hu iusmodi in processionibus. Ad hæc organ is canere, & alijs instrumentis, de quibus operibus illud intelligitur Matth. 12. Sacer dotes in templo Sabbathum violant, id est corpore labores exercent, & sine crimine sunt. In tertio gradu locantur illa que sa crorum sunt preparatoria. Sed hæc triper tita. Nam quedam a deo sunt propinqua cultui, vt sine illis fieri nequeat, vt antiqui tus sacerdos animalia, que Deo litabantur, mactabant, & torrebant, & nunc campanæ pulsantur. Alia vero sunt que possunt præ cedenti die fieri, & hæc non sunt, sine causa in festo faciendæ, sed antea preparandæ, vt hostias coquere, & monumentorum appa ratus extruere, nisi forsitan continuatio festo rum exigat, vt in festo fiant. Sed tamen alia sunt, non quidem per se, sed accidentariè ad diuinum cultum spectantia, vt colere agros paupercule ecclesie vel hospitalis, aut ad eius structuram vestire lapides. Et hæc ne que sine necessitate fieri in festo debent, ne que sine Prelati facultate quandoquidem opera sunt vetera seruilia, ideoque licet lex misericordie in causa sit dispensandi fieri tamen non debent absque episcopi dispensa tione, vel saltem Paræciani, ubi sic habet vsus. Secundum autem genus operum, que in festo licent, est spiritalium actio, vt do cere consulere & id genus alia. Simile enim opus idem est quod corporale. Nam corpus est quod anime seruit: quare que ad animam attinent, non enumerantur seruilibus. Attamen non inde inferur, mechanarum artium exercitium in festo esse permillum, est artes ille intelle ctuales quoque sint. Quoniam non de

q licet dieb. festis. Primū.

Secundū genus o peramq in festo licet.

Ad secū dū.

Ad ter tiū arg.

Distin. Sex a pia va de pol sis inter nos cere

Soto de iure q. 101. 13

fuo tantū principio, verum & de fine pen-
fanda est spiritualium ratio. Scientiæ ergo
quarum finis est intellectum illuminare
spirituales sunt, illæ vero quarum finis
in fabricato opere positus est, quod mani-
bus conficitur, ob idque mechanica di-
cuntur, seruales habentur. At vero sunt
nonnulla spiritualia que ecclesia bona cau-
sa in festis interdixit, vt ius dicere, &
causas agere & iustitiarum solenniter in
iudicio, nisi causa paucis prestare, vt patet
extra, de ferijs, ca. omnes dies. & c. conque-
sus. Tamen hæc ingruenti atroci exira-
que ordinario crimine dispensationem
quoque admittant. Vt si publicus latro, aut
maiestatis læsor caperetur in festo, liceret
eum subitatio in supplicium rapere. Et re-
ligionis gratia heretici in solemni festo so-
leant igni ad moueri. Tertium genus & ca-
put eiusmodi licitorum operum est, que
quamquam sint corporalia, non tamē sunt
proprie seruilia. Nam inter corporalia que
dam extant genere suo seruilia, quorum
exemplum in mechanicis positum est: que
dam vero genere suo libera, vt artium li-
beralium opera, qualis est musica, & figu-
ras geometricas in abacho ducere, que cer-
tum est licere in festis. Quædam autem sunt
& liberis, & seruis communia, de quibus du-
bium est, an liceant vt sunt scribere, itine-
rari, uanari, &c. Et quidem si scribere ad id
duntaxat reducat, quod est cum absenti-
bus loqui, vt scribere epistolas, aut oratio-
nes habendas ad populum, aut prælegen-
das lectiones, liquet esse licitum, si autem
ad opus seruale uergat vt stata mercede
transcribere, aut alia ratione calamo me-
teri, id minime fas est, itinere autem au-
dita Missa, maxime illis qui in itinere sunt,
mos quarundam pronunciarum admittit.
Sed animi gratia uanarum ire, claret non
esse seruale opus. Quarta causa ob quam
necesse non est operari in festo, subiungit-
ur necessitas. Primum illorum, que ad
diurnum victum pertinent, hoc est ad con-
diendos cibos igneque parandos: qualis
est coquorum opera, & eorum qui pastil-
los faciunt, & laniorum ac macellario-
rum. Pistorum autem non excusatur, ne-
que furnariorum, nam panis potest pridie fe-
sti confici, nisi tantus esset festorum con-
cursus, qui id exigeret. Secundo ex ne-
cessitate salutis corporeæ excusantur me-
dici, pharmacopolæ, & sanguinis misso-

res. Et qui fugiunt propria pericula, exem-
plo Helia, qui fugit in Sabbatho a facie
Iezabel. Vnde Christus Ioan. sep. imo Mi-
hi indignamini, quia totum hominem
sanum feci in Sabbatho? At vero phar-
macopolæ non excusantur nisi secundum
necessitatem dici presentis. Est enim ser-
uile opus, quam sola necessitas facit in die
festo licitum. Tertio & necessitas commu-
nis salutis reipublicæ excusat milites, in
bello, & qui illis aggeres & vallum ducunt,
& qui quosuis alios labores perferunt. Et
Quarta ratione, vt legitur 1. Machab. 7. Ma-
chabæi hostile prælium Sabbathis propul-
sare prudenter decreuerunt. Deinde &
propter particulares necessitates licita sunt
opera in festo. Vnde Deuteronom. 22. Non
uidebis ouem fratris tui aut ouem erran-
tem, & præteribis, sed reduces fratri tuo.
Cuius illud Christus Math. 12. Quis erit
uobis homo, qui habet vnâ ouem, & si
cecidit in Sabbatho in foueam, nonne
tenebit & leuabit eam? Et per id excusa-
mur, dum conflagrationibus occurrimus,
& inundationibus. Quin etiam tempore
messis flante aura iuste perpurgantur gra-
na. Imò vero vbi aeris inclementia time-
tur, possunt & aræ teri, atque etiam, licet
hoc non tam facile sit permittendum, &
segetes meri. Quamuis in his casibus vbi
ambigitur an necessitas urgeat, consulti-
us est auxiliarem adire, vel saltem parcer-
cianum, per quam hæc liceant. Atqui ex
hoc capite excusantur etiam illi, qui mu-
nia reipublicæ necessaria exercent, que non
possunt sine graui iactura festis omnibus
interpellari, qualia exercent natura, curso-
res, muliones, & qui istis seruiunt, vt mare-
schali veterinariorum, qui soleis ferreis bestias
calceant, & qui furnos conlandi uitri ac-
cendunt. Sunt qui & eandem facultatem
illis faciunt, qui lateres coquunt, & calcem.
Sed in his non tantum video necessitatis.
Adde quod & propter reipublicæ omnium
hect opificibus in festis operari, vt in tor-
neamentis, tamen si salubrias semper sit di-
spensationem procurare. Atqui sicut ne-
cessitas immunes facit a transgressione le-
gis communis, sic & a transgressione par-
ticularis. Licet enim aduocatis in festo iu-
dices in fora ire, & instante necessitate
etiam scribis aliquos adus agere. Quinta
causa que a transgressione festi operarios
excipit, est Ecclesiæ concessio. Indulget. n.
Alexan.

Tertium
arg.

Quarta
causa.

Alexand. 3. c. licet de feriis, vt possint in festis piscatores halesces piscari. Et idè est de thinnis atq. aliis piscibus, qui solo vno anni tempore eodemq. breui capiuntur. Sextum dicitur excusationis caput est consuetudo. Prohibetur in dicto c. omnes, de feriis mercurari fieri in festo. Sed iam creberrima consuetudo est nundinas in festo celebrari. Consuetudines autem tunc a culpa liberant, quando sunt rationi congruentes, & pralatorum consensu introducte, & antiquitate recepte. Ecce de membro negatio huius præcepti, quod est cessare ab opere seruilis.

Quib. d. caulis possit q. circa no. xam die festo nõ feresse sacris.

Affirmatiuum autem, quod est audire sacrum, veneratius obseruandum est, neque quacunque de causa omittendum, nisi sit valde vgens, vt si causa sit fugiendi periculum mortis, aut feruendi infirmis, qui circa periculum relinquendi soli nequeunt, aut si timeretur puelle raptus & familia, quamuis & in hoc inuasessere possit consuetudo. Vbi enim in more est nubiles puellas non exire in publicum, nullam contrahunt culpam non prodentes in templum. Quin vero si mater aduertum quidpiam filij timeret, posset domi manere eius custos. Et præterea si maritus zelotypia affluens vxorem cohibeat, ne in sacrum progrediatur, parere ipsa tenetur. Et pariter serui & famuli dum herus vel iter eis impetat, vel aliud negotium, licet facium non audiant. In ipsum autem herum refundetur noxa si absq. causa seruum impediatur, quo minus Missam audiat. Id autem quod impræsentiarum occasionem quibusdam hesitandi offert, est, vtum illa omnia quæ dicta sunt in die festo licere, illicita ob id fiant quod pro mercede exhibentur? Inuenis enim nonnullos hac opinione captos, quod qui præcipua intentione ob mercedem operantur in festo, ipsius sunt transgressores, si autem officium suum propter necessitatem potissime præsent, licet eis accessorium stipedium recipere. Imo alij censent, quod qui diues est, tenetur in festo gratis opera misericordie facere. Istorum autè scrupulus hoc habet, si vllum habent fundamentum, quod opus seruile est illud quod sit in obsequium alterius, qui autem mercede operatur, alteri ceu seruus obsequitur, sit ergo illud opus seruile. Nam quando necessitas in causa est, vt opera in festo sint licita, eo est, quod illa tunc opera liberis cum seruis communia sunt. Si ergo pacta mercede efficiuntur

Quonid. d. scrupulus.

seruilia, sicut subinde illicita. At vero citra vllum scrupulum, quod articulo præsentiam. Caietanus agnouit, quod uis opus quod vel propter necessitate, vel propter consuetudinem, vel propter quacunque causam, que modo a nobis recensita sunt licitum in festo est, manet perinde iustum quamuis, non fiat nisi præcipuo mercedis intuitu. Spes enim lucri non facit opus seruile, si quidem & liberorum opera, qualis est negotiatio, & musica, & venatio, & mulatio, & similia, propositam sibi habent mercedem. Et vice versa seruile opus gratis etiam impendi consuevit, vt opus mechanicum. Neque hoc quod est alteri obsequi constituit seruile opus. Nam & liberorum opera fieri solent in obsequium alterius, & conuerso seruilia in obsequium ipsius artificis. Præterea arguitur. Familiæ stipendia recipiunt pro famulatu etiam in festo impenso, quin vero musici præcipue seruiunt in festis atq. in Ecclesiis pro mercede. Post hæc arguitur. Quamuis opera in die festo sint necessaria, non tamen opifices & artifices tenentur illa gratis præstare, quia non sunt necessaria propter inopiã personarum, sed ex natura rei, vt in superioribus exemplis patet, ergo illa licite possunt solum propter mercedem exequi, aliter non facturi, possuntque perinde de precio pacisci. Nullatenus ergo ratione mercedis aut prærij perpendendum est quodnam sit seruile opus quod vero minime, sed per capitales causas paulo ante commemoratas. Itaque si docere scientiam licitum precium exigere, & potiter aduocatus si consilium respondeat in festo. Idemque censeo de medicis & de alijs infirmorum administris. Ex quo fit, neq. studere in die festo lucri causa, illicitum esse. Nam alias etiam scholares ius violarent si in festo literis vacarent, nam pleriq. id faciunt spe lucri. Et nihil refert lucrumne post longum tempus expectes, an in præsentia recipias. Neque refert doctore & aduocatus diues sit, an pauper. Tametsi diuitibus consilium sit, dies festos aut diuinis dicare, aut causis pauperum largiri.

Rõdubi tan. Caiet.

1. Ratio

2. Ratio

SOTO
diure
logius
DIE
15

